Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (peto vijeće)

15. studenoga 2018.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Uredba (EZ) br. 1008/2008 – Članak 2. točka 18. – Članak 23. stavak 1. – Prijevoz – Zajednička pravila za obavljanje zračnog prijevoza u Europskoj uniji – Obavješćivanje – Navođenje konačne cijene koja se plaća – Uključivanje tarife zračnog prijevoza u konačnu cijenu – Obveza navođenja tarife zračnog prijevoza u eurima ili u lokalnoj valuti – Izbor relevantne lokalne valute – Povezujući čimbenici”

U predmetu C-330/17,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Bundesgerichtshof (Savezni sud, Njemačka), odlukom od 27. travnja 2017., koju je Sud zaprimio 2. lipnja 2017., u postupku

Verbraucherzentrale Baden-Württemberg eV

protiv

Germanwings GmbH,

SUD (peto vijeće),

u sastavu: K. Lenaerts, predsjednik Suda, u svojstvu predsjednika petog vijeća, F. Biltgen (izvjestitelj) i E. Levits, suci,

nezavisni odvjetnik: H. Saugmandsgaard Øe,

tajnik: C. Strömholm, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 19. travnja 2018.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za Verbraucherzentrale Baden-Württemberg eV, B. Stillner, *Rechtsanwalt*,

– za Germanwings GmbH, P. Baukelmann i N. Tretter, *Rechtsanwälte*,

– za Europsku komisiju, W. Mölls i F. Wilman, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 28. lipnja 2018.,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: njemački

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 2. točke 18. i članka 23. stavka 1. Uredbe (EZ) br. 1008/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. rujna 2008. o zajedničkim pravilima za obavljanje zračnog prijevoza u Zajednici (SL 2008., L 293, str. 3.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 8., str. 164.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između društva Germanwings GmbH Verbraucherzentrale Baden-Württemberg eV (udruga za zaštitu potrošača savezne zemlje Baden-Württemberg, Njemačka) (u daljnjem tekstu: „Verbraucherzentrale") u pogledu navođenja društva Germawings tarife zračnog prijevoza u funtama sterlinga za let koji povezuje London (Ujedinjena Kraljevina) i Stuttgart (Njemačka).

Pravni okvir

3 Uvodna izjava 16. Uredbe br. 1008/2008 glasi:

„Korisnici usluga trebaju imati mogućnost učinkovitog uspoređivanja cijena zračnog prijevoza različitih zračnih prijevoznika. Stoga konačna cijena koju plaća kupac za usluge zračnog prijevoza s polaskom iz Zajednice uvijek mora biti naznačena i uključivati sva davanja, pristojbe i naknade. Zračne prijevoznike Zajednice također se potiče na prikazivanje konačne cijene za svoje usluge zračnog prijevoza iz trećih zemalja u Zajednicu."

4 Članak 1. navedene uredbe, naslovljen „Predmet", u stavku 1. predviđa:

„Ovom se Uredbom uređuje licenciranje zračnih prijevoznika Zajednice, pravo zračnih prijevoznika Zajednice na obavljanje usluga zračnog prijevoza unutar Zajednice te utvrđivanje cijena usluga zračnog prijevoza unutar Zajednice."

5 U članku 2. navedene uredbe, naslovljenom „Definicije", određuje se:

„Za potrebe ove Uredbe primjenjuju se sljedeće definicije:

[…]

18) ‚tarife zračnog prijevoza' znači cijene, izražene u eurima ili lokalnoj valuti, a koje se plaćaju zračnim prijevoznicima ili njihovim zastupnicima ili drugim prodavateljima karata za zračni prijevoz putnika te uvjete pod kojima te cijene važe, uključujući naknadu i uvjete koji se nude agenciji te ostalim pomoćnim službama."

6 Članak 22. navedene uredbe, naslovljen „Sloboda utvrđivanja cijene", u stavku 1. propisuje:

„Ne dovodeći u pitanje članak 16. stavak 1. zračni prijevoznici Zajednice i, na temelju uzajamnosti, zračni prijevoznici trećih zemalja slobodno utvrđuju cijene prijevoza za usluge zračnog prometa unutar Zajednice."

7 Članak 23. Uredbe br. 1008/2008, naslovljen „Obavješćivanje i nediskriminacija", u stavku 1. propisuje:

„U tarife i vozarine prijevoza zračnim putem koje su dostupne javnosti uključeni su važeći uvjeti koji važe kod ponude ili objavljivanja u bilo kojem obliku, uključujući i na internetu, za usluge zračnog prijevoza iz zračne luke smještene na državnom području države članice na koju se primjenjuje Ugovor. Konačna cijena koja se plaća mora biti u svakom trenutku navedena i mora uključivati važeću

tarifu ili vozarinu zračnog prijevoza, kao i sve važeće poreze i pristojbe, prireze i provizije koje su neizbježne i predvidive u trenutku objavljivanja. Pored navođenja konačne cijene, potrebno je navesti i sljedeće:

(a) tarifu ili vozarinu prijevoza zračnim putem;

(b) poreze;

(c) pristojbe na zračnim lukama; i

(d) ostale pristojbe, prireze ili provizije, poput onih koje se odnose na sigurnost ili gorivo;

tamo gdje su tarifi ili vozarini prijevoza zračnim putem dodane stavke iz točaka (b), (c) i (d) doplate na cijenu moraju se iskazati na jasan, transparentan i nedvosmislen način na samom početku postupka rezervacije, a kupac sam odabire tu mogućnost."

Glavni postupak i prethodna pitanja

8 Germanwings je zračni prijevoznik sa sjedištem u Njemačkoj.

9 Početkom rujna 2014., kupac koji se nalazio u Njemačkoj rezervirao je na internetskoj stranici www.germanwings.de, kojom se koristi Germanwings, let između Londona i Stuttgarta.

10 Na toj je stranici tarifa leta bila navedena samo u funtama sterlinga. Osim toga, nakon rezervacije leta, kupac je dobio račun u kojem su predmetna tarifa i drugi troškovi također bili navedeni u funtama sterlinga.

11 Smatrajući da takva praksa predstavlja nepošteno postupanje i da su tarife trebale biti navedene u eurima, navedeni kupac obavijestio je Verbraucherzentrale koji je podnio tužbu radi prestanka takve prakse protiv Germanwingsa pred Landgerichtom Köln (Zemaljski sud u Kölnu, Njemačka), koju je taj sud prihvatio.

12 Germanwings je podnio žalbu protiv te odluke pred Oberlandesgerichtom Köln (Visoki zemaljski sud u Kölnu, Njemačka), koja je prihvaćena, uz obrazloženje da Uredba br. 1008/2008 ne zabranjuje zračnim prijevoznicima navođenje tarife zračnog prijevoza u valuti koja nije euro.

13 Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud, Njemačka), kojem je podnesena revizija protiv presude donesene u žalbenom postupku, smatra da rješenje spora u glavnom postupku ovisi o tumačenju članka 23. stavka 1. i članka 2. točke 18. Uredbe br. 1008/2008.

14 Sud koji je uputio zahtjev pita se, kao prvo, treba li članak 23. stavak 1. navedene uredbe tumačiti na način da za letove unutar Zajednice, tarife zračnog prijevoza moraju, ako nisu izražene u eurima, biti izražene u određenoj lokalnoj valuti, ili su zračni prijevoznici slobodni odabrati relevantnu lokalnu valutu u tom pogledu.

15 Sud koji je uputio zahtjev ističe da je teza prema kojoj su zračni prijevoznici slobodni navesti tarife zračnog prijevoza u lokalnoj valuti prema svojem izboru, *a priori*, potkrijepljena, s jedne strane, nepostojanjem obveze navođenja tarife zračnog prijevoza u određenoj valuti, kako to izričito proizlazi iz članka 23. stavka 1. Uredbe br. 1008/2008 i, s druge strane, iz teksta članka 22. stavka 1. navedene uredbe, koji propisuje da su zračni prijevoznici, u načelu, slobodni utvrđivati cijene svojih usluga zračnog prometa unutar Zajednice. Međutim, sud koji je uputio zahtjev smatra da bi cilj Uredbe

br. 1008/2008, koji se u skladu s njezinom uvodnom izjavom 16. sastoji u omogućavanju kupcima učinkovitoga uspoređivanja cijena usluga zračnog prijevoza različitih zračnih prijevoznika, bio ugrožen ako bi takva margina prosudbe bila dodijeljena zračnim prijevoznicima.

16 Kao drugo, u slučaju da Sud utvrdi da bi tarife zračnog prijevoza, ako nisu iskazane u eurima, morale biti navedene u unaprijed određenoj lokalnoj valuti, sud koji je uputio zahtjev pita se, u biti, o tumačenju pojma „lokalna valuta" iz članka 2. točke 18. navedene uredbe, posebno ako zračni prijevoznik sa sjedištem u državi članici nudi putem interneta kupcu let i ako se mjesto polaska leta nalazi na državnom području druge države članice čija valuta nije euro.

17 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, postoji više lokalnih valuta koje bi mogle biti relevantne u tom pogledu, tako, valuta koja je zakonsko sredstvo plaćanja u državi članici u kojoj zračni prijevoznik ima sjedište, valuta koja je zakonsko sredstvo plaćanja u državi članici u kojoj se nalazi kupac, valuta na koju upućuje „vršna domena internetske stranice na kojoj je objavljena ponuda za zračni prijevoz" ili valuta koja je zakonsko sredstvo plaćanja u državi članici mjesta polaska predmetnoga leta.

18 Sud koji je uputio zahtjev smatra da bi odabir valute koja je zakonsko sredstvo plaćanja u državi članici mjesta polaska predmetnog leta bio najviše u skladu s ciljem koji se nastoji ostvariti Uredbom br. 1008/2008. Osim toga, sud koji je uputio zahtjev ističe da zračni prijevoznici obično koriste tu valutu. Međutim, Sud se još uvijek nije izjasnio u tom pogledu.

19 U tim je okolnostima Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Moraju li tarife za usluge zračnog prijevoza unutar Zajednice, u skladu s drugom i trećom rečenicom članka 23. stavka 1. Uredbe br. 1008/2008, ako nisu izražene u eurima, biti izražene u određenoj lokalnoj valuti?

2. Ako je odgovor na prvo pitanje pozitivan:

U kojoj lokalnoj valuti mogu biti navedene tarife iz članka 2. točke 18. i iz druge i treće rečenice članka 23. stavka 1. Uredbe br. 1008/2008, kada zračni prijevoznik sa sjedištem u državi članici (u ovom slučaju Njemačkoj) oglašava i nudi putem interneta, određenom potrošaču, uslugu zračnog prijevoza s mjestom polaska u drugoj državi članici (u ovom slučaju Ujedinjenoj Kraljevini)?

Je li u tom kontekstu odlučujuće da se zračni prijevoznik za izdavanje ponude koristi internetskom adresom s vršnom domenom specifičnom za određenu državu (u ovom slučaju www.germanwings.de) koja upućuje na njegovu državu članicu sjedišta te da se potrošač nalazi u toj državi članici?

Je li važna činjenica to što svi ili velika većina zračnih prijevoznika navedene tarife navodi u lokalnoj valuti koja je na snazi u mjestu polaska?"

O prethodnim pitanjima

20 Svojim pitanjima, koja valja razmotriti zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 23. stavak 1. Uredbe br. 1008/2008, u vezi s njezinim člankom 2. točkom 18., tumačiti na način da zračni prijevoznici koji prilikom navođenja tarifa usluga zračnog prijevoza unutar Zajednice ne izražavaju te tarife u eurima mogu navesti te tarife u lokalnoj valuti po svojem izboru. U slučaju negativnog odgovora, sud koji je uputio zahtjev želi saznati mogu li u situaciji poput one u glavnom postupku, u kojoj zračni prijevoznik ima sjedište u jednoj od država članica koje imaju euro kao svoju valutu i

putem interneta nudi uslugu zračnog prijevoza, pri čemu se mjesto polaska predmetnog leta nalazi u drugoj državi članici čija valuta nije euro, tarife zračnog prijevoza koje nisu izražene u eurima, biti izražene u valuti koja je zakonsko sredstvo plaćanja u toj potonjoj državi članici.

21 Kako bi se odgovorilo na ta pitanja valja podsjetiti, s jedne strane, da članak 23. stavak 1. Uredbe br. 1008/2008 predviđa da su zračni prijevoznici dužni kada nude usluge zračnog prijevoza iz zračne luke koja se nalazi na državnom području države članice u svakom trenutku iskazati konačnu cijenu, uključujući, među ostalim, tarife zračnog prijevoza. S druge strane, člankom 2. točkom 18. navedene uredbe, pojam „tarife zračnog prijevoza" definira se kao cijene, izražene „u eurima ili lokalnoj valuti", koje se plaćaju zračnim prijevoznicima ili njihovim zastupnicima ili drugim prodavateljima karata za zračni prijevoz putnika te uvjete pod kojima te cijene važe, uključujući naknadu i uvjete koji se nude agenciji te ostalim pomoćnim službama.

22 Međutim, tekst te odredbe ne sadržava nikakvo pojašnjenje u odnosu na lokalnu valutu u kojoj zračni prijevoznici moraju navesti tarife zračnog prijevoza ako ih ne izražavaju u eurima.

23 U tom kontekstu, valja podsjetiti da u skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda, prilikom tumačenja odredbe prava Unije, valja voditi računa ne samo o njezinu tekstu, nego i o ciljevima koji se nastoje postići propisom kojeg je ona dio, kao i o kontekstu nastanka tog propisa (vidjeti u tom smislu presudu od 11. srpnja 2018., E LATS, C-154/17, EU:C:2018:560, t. 18. i navedenu sudsku praksu).

24 Što se tiče ciljeva koji se žele postići člankom 23. stavkom 1. Uredbe br. 1008/2008, u vezi s njezinim člankom 2. točkom 18., iz naslova prve odredbe, kao i iz njezina sadržaja, jasno proizlazi da je njezin cilj, među ostalim, zajamčiti obavješćivanje i transparentnost cijena usluga u zračnom prijevozu iz zračne luke koja se nalazi na državnom području države članice i stoga pridonosi zaštiti korisnika tih usluga (presuda od 6. srpnja 2017., Air Berlin, C-290/16, EU:C:2017:523, t. 30. i navedena sudska praksa).

25 Kao što je to nezavisni odvjetnik istaknuo u točki 47. svojeg mišljenja, takva cjenovna transparentnost osigurava zdravije tržišno natjecanje među zračnim prijevoznicima jer se njome izbjegava, među ostalim, da određeni zračni prijevoznici nude nepotpune cijene na početku transakcije i dodaju različite doplate na cijenu netom prije njezina završetka.

26 Nadalje, prema uvodnoj izjavi 16. Uredbe br. 1008/2008, korisnici usluga trebaju imati mogućnost učinkovitog uspoređivanja cijena zračnog prijevoza različitih zračnih prijevoznika, što rezultira time da konačna cijena koju kupac plaća za usluge zračnog prijevoza s polaskom iz zračne luke na državnom području Europske unije uvijek mora biti navedena i mora uključivati sva davanja, pristojbe i naknade.

27 Iz navedenog proizlazi da članak 23. stavak 1. Uredbe br. 1008/2008, u vezi s njezinim člankom 2. točkom 18. i s obzirom na njezinu uvodnu izjavu 16., ima za cilj osigurati cjenovnu transparentnost navođenjem svih stavki konačne cijene koja se mora platiti, među kojima i tarife zračnog prijevoza, na način koji ne samo da osigurava zdravije tržišno natjecanje među zračnim prijevoznicima, nego i mogućnost kupca da u svakom trenutku učinkovito i u cijelosti uspoređuje ponuđene cijene različitih zračnih prijevoznika za istu uslugu. Prema tome, Uredba br. 1008/2008 ima za cilj osigurati kupcu mogućnost ocjene više ili niže konačne cijene koju mora platiti, a koju nude različiti zračni prijevoznici za istu uslugu.

28 Međutim, valja utvrditi da bi cilj učinkovite usporedbe cijena bio ugrožen ako bi se članak 23. stavak 1. Uredbe br. 1008/2008, u vezi s njezinim člankom 2. točkom 18., tumačio na način da izbor kojim raspolažu zračni prijevoznici za određivanje valute u kojoj će navoditi tarife zračnog prijevoza za usluge zračnog prijevoza unutar Zajednice nije ograničen ni na koji način.

29 Naime, takvo tumačenje imalo bi za posljedicu dopuštanje, prema potrebi, različitim zračnim prijevoznicima da za istu uslugu navode tarife zračnog prijevoza u različitim valutama, bez poveznice s ponuđenom uslugom ili s kupcem. Takva situacija ne bi samo dovodila do zablude u odnosu na stvarno primjenjive cijene, nego bi i otežala učinkovitu usporedbu cijena koje nude različiti zračni prijevoznici.

30 Što se tiče nastanka navedenih odredbi, valja podsjetiti da je člankom 2. točkom 18. Uredbe br. 1008/2008 zamijenjen članak 2. točka (a) Uredbe Vijeća (EEZ) br. 2409/92 od 23. srpnja 1992. o cijenama zračnog prijevoza putnika i tereta (SL 1992., L 240, str. 15.) koji se odnosio na „cijene izražene u ECU-u ili lokalnoj valuti”.

31 U tom je pogledu važno istaknuti da ECU nije bio lokalna valuta, već zajednički standard koji je općenito jedino omogućavao bolju usporedivost cijena, s obzirom na to da su zračni prijevoznici navodili tarife zračnog prijevoza u ECU-u, što je potrošačima omogućavalo lakšu usporedbu cijena.

32 Iako je zakonodavac Unije pojam „ECU” zamijenio pojmom „euro”, tako da članak 2. točka 18. Uredbe br. 1008/2008 sada daje na izbor zračnim prijevoznicima hoće li navoditi tarife zračnog prijevoza za usluge zračnog prijevoza unutar Zajednice „u eurima ili u lokalnoj valuti”, to ne mijenja činjenicu da je temeljna logika te odredbe ostala nepromijenjena.

33 Naime, kao što je to nezavisni odvjetnik u biti istaknuo u točki 32. svojeg mišljenja, iz uvodnih izjava 2. i 6., kao i iz članka 2. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1103/97 od 17. lipnja 1997. o određenim odredbama koje se odnose na uvođenje eura (SL 1997., L 162, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 10., svezak 3., str. 24.), s jedne strane, i iz uvodne izjave 2. i članka 2. Uredbe Vijeća (EZ) br. 974/98 od 3. svibnja 1998. o uvođenju eura (SL 1998., L 139, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 10., svezak 3., str. 38.), s druge strane, izričito proizlazi da od 1. siječnja 1999. ECU prestaje označavati europsku valutnu jedinicu i zamjenjuje se eurom.

34 Euro stoga treba smatrati referentnom valutom koja može, kada je zračni prijevoznici upotrebljavaju za navođenje tarifa zračnog prijevoza, isto kao i ECU, zajamčiti bolju usporedivost cijena, pogotovo zato što predstavlja valutu koja je na snazi u 19 od 28 država članica i stoga je prikladna da bude poznata velikom broju osoba.

35 U tom kontekstu, ne može se prihvatiti da bi odabirom navođenja tarifa za usluge zračnog prijevoza unutar Zajednice u valuti koja nije euro zračni prijevoznici mogli kupcima otežati ili čak praktički onemogućiti usporedbu cijena, a da se pritom temeljito ne dovede u pitanje cilj učinkovite usporedivosti cijena koji se nastoji ostvariti člankom 23. stavkom 1. Uredbe br. 1008/2008 i stoga oduzme toj odredbi velik dio njezina korisnog učinka.

36 U tom pogledu valja dodati kao što je to nezavisni odvjetnik u biti istaknuo u točki 64. svojeg mišljenja, da bi učinkovita usporedba cijena bila olakšana ako bi zračni prijevoznici navodili tarife zračnog prijevoza u lokalnoj valuti koja je objektivno povezana s ponuđenom uslugom.

37 Doista, iz sudske prakse Suda proizlazi da se mjesta polaska i odredišta predmetnog leta moraju jednako smatrati mjestima glavnog pružanja usluga zračnog prijevoza (vidjeti u tom smislu presudu od 7. ožujka 2018., flightright i dr., C-274/16, C-447/16 i C-448/16, EU:C:2018:160, t. 68.) jer se radi o mjestima gdje izvršenje navedenih usluga, redom, započinje i završava.

38 Stoga se treba smatrati da lokalna valuta koja je zakonsko sredstvo plaćanja u državi članici u kojoj se nalazi mjesto polaska ili odredište predmetnog leta predstavlja usku vezu s ponuđenom uslugom.

39 Iz svih navedenih razmatranja proizlazi da članak 23. stavak 1. Uredbe br. 1008/2008, u vezi s njezinim člankom 2. točkom 18., treba tumačiti na način da su zračni prijevoznici koji prilikom navođenja tarifa usluga zračnog prijevoza unutar Zajednice ne navode te tarife u eurima dužni izabrati lokalnu valutu

koja je objektivno povezana s mjestom ponuđene usluge. To je osobito slučaj s valutom koja je zakonsko sredstvo plaćanja u državi članici u kojoj se nalazi mjesto polaska ili odredište predmetnog leta.

40 Prema tome, u slučaju poput onog o kojemu je riječ u glavnom postupku, u kojemu zračni prijevoznik sa sjedištem u jednoj od država članica gdje je euro zakonsko sredstvo plaćanja nudi putem interneta uslugu zračnog prijevoza kojoj je mjesto polaska leta u drugoj državi članici gdje euro nije zakonsko sredstvo plaćanja, već neka druga valuta, tarife zračnog prijevoza mogu biti izražene u valuti koja je zakonsko sredstvo plaćanja u potonjoj državi članici, ako nisu izražene u eurima.

Troškovi

41 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (peto vijeće) odlučuje:

Članak 23. stavak 1. Uredbe (EZ) br. 1008/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. rujna 2008. o zajedničkim pravilima za obavljanje zračnog prijevoza u Zajednici, u vezi s njezinim člankom 2. točkom 18., treba tumačiti na način da su zračni prijevoznici koji prilikom navođenja tarifa usluga zračnog prijevoza unutar Zajednice ne navode te tarife u eurima dužni izabrati lokalnu valutu koja je objektivno povezana s mjestom ponuđene usluge. To je osobito slučaj s valutom koja je zakonsko sredstvo plaćanja u državi članici u kojoj se nalazi mjesto polaska ili odredište predmetnog leta.

Prema tome, u slučaju poput onog o kojemu je riječ u glavnom postupku, u kojemu zračni prijevoznik sa sjedištem u jednoj od država članica gdje je euro zakonsko sredstvo plaćanja nudi putem interneta uslugu zračnog prijevoza kojoj je mjesto polaska leta u drugoj državi članici gdje euro nije zakonsko sredstvo plaćanja, već neka druga valuta, tarife zračnog prijevoza mogu biti izražene u valuti koja je zakonsko sredstvo plaćanja u potonjoj državi članici, ako nisu izražene u eurima.

Potpisi